

УДК 351.82:338.246

Парій Я.П.,

магістр державного управління,
аспірант кафедри економічної політики НАДУ

ЕФЕКТИВНІ ІНСТРУМЕНТИ АНТИКРИЗОВОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Анотація. Розглянуто основні пріоритети антикризових програм в Україні. Досліджено механізми формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні. Проаналізовано інвестиційну складову модернізації.

Аннотация. Рассмотрено основные приоритеты антикризисных программ в Украине. Исследовано механизмы формирования благоприятного инвестиционного климата в Украине. Проанализировано инвестиционную составляющую модернизации.

Annotation. Basic priorities of the anticrisis programs in Ukraine are considered. The mechanisms of forming of favourable investment climate in Ukraine are researched. The investment constituent of modernisation are analysed.

Постановка проблеми. Після років динамічного економічного зростання світ зіткнувся з серйозними економічними викликами. Глобальна економічна криза призвела до падіння виробництва, зростання безробіття, зниження доходів населення. Її вплив на Україну зокрема пов'язаний з накопиченими деформаціями структури економіки, високою залежністю від імпорту природних ресурсів, слабкою конкурентоспроможністю економіки, нерозвиненістю ряду ринкових інститутів, включаючи фінансові [1].

З вересня 2008 року, коли світова економічна криза почала чинити серйозний вплив на світову економіку, уряди та національні банки провідних держав світу приступили до здійснення антикризових заходів, спрямованих на оздоровлення ситуації у фінансовому секторі та окремих галузях економіки. Вони включали оперативні заходи, покликані захистити громадян і економіку країн від кризового шоку, зберегти життєздатність фінансових систем. Прийняті антикризові заходи дозволили не допустити розростання кризи, її переходу у форми, загрозливі основам функціонування економіки.

Подібна кризова ситуація складається для України у 2013 році.

При аналізі та оцінці антикризових програм можна виділити основні пріоритети: виконання соціальних зобов'язань держави перед громадянами, збереження і розвиток промислового та технологічного потенціалу, активізацію внутрішнього попиту, розвиток конкуренції і зниження адміністративного тиску на бізнес, підвищення стійкості національних фінансових систем. Одночасно активізовані дії, що підвищують ефективність і конкурентоспроможність економіки та прискорюють її перехід на інноваційний тип розвитку. До них відносяться:

нарощування людського потенціалу, модернізація охорони здоров'я та пенсійної системи, освіти й національної інноваційної системи, створення технологічних і інфраструктурних заділів на майбутнє, забезпечення розвитку ринкових інститутів [2, с. 279].

Забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в Україні залишається питанням стратегічної важливості, особливо, в умовах дефіциту впровадження інноваційних та передових наукових досягнень, ефективного залучення в світовий поділ праці та можливості модернізації на цій основі національної економіки. Принципово важливою стає проблема вибору, обґрунтування та реалізації національних стратегій залучення і використання іноземного та національного капіталу, адекватна сучасному ринковому середовищу державна регулятивна політика.

Всебічне вивчення застосування механізмів державного управління інвестиційним кліматом, оцінка міжнародної практики щодо розв'язання поставлених перед державою та суспільством завдань сприятиме подоланню нераціональності, неефективності макроекономічного регулювання та викликів в системі міжнародного поділу праці та в умовах сучасної світової конкурентної боротьби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням механізмів державного управління інвестиційним кліматом присвячено праці українських практиків та науковців: В.Г. Бодрова, Я.А. Жаліла, О.І. Кілієвича, Н.А. Малиш, А.Ф. Мельник, М.М. Миколайчука, І.В. Розпутенка, В.В. Юрчишина.

Однак, і на сьогодні залишаються недостатньо вивченими ряд теоретичних і практичних питань визначеної проблематики. Насамперед, це: захист національних економічних інтересів; особливості форм і напрямів управління іноземними та національними інвестиціями; ефективне й раціональне державне управління інвестиційним кліматом в умовах глобалізації. У зв'язку з цим очевидною є необхідність поглиблення досліджень наукового обґрунтування та можливостей практичної реалізації формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні в умовах геоекономічних трансформацій.

Мета роботи полягає у з'ясуванні особливостей державного управління інвестиційним кліматом в Україні та в аналізі й оцінці антикризових програм.

Виклад основного матеріалу. Основні постулати нових світових економічних зрушень та дій держав, що спрямовані на нові світові виклики, викладені у рішенні глав держав і урядів, вироблених на саміті "Групи двадцяти", який відбувся 2 квітня 2009 року в Лондоні. До їх числа відносяться заходи з відновлення темпів економічного зростання і розширення числа робочих місць, зміцненню фінансової системи і фінансового регулювання, поновлення повномасштабного кредитування, стримування протекціонізму [3].

Соціально-економічна політика держав G-20 та бюджетні проектування на середньострокову перспективу розроблялися з потреби проведення інституційних перетворень, що забезпечують розвиток людського капіталу, підвищення ефективності освіти, охорони здоров'я, пенсійного забезпечення, поліпшення житлових умов, розвитку сфери культури; скорочення диференціації населення за рівнем доходів; зниження залежності економічного зростання від експорту паливно-сировинних товарів, розвитку внутрішнього попиту і конкуренції на товарних ринках; підвищення захищеності приватної власності, удосконалення економічних інститутів, послідовного зниження ролі держави як власника промислових і фінансових активів; значного росту інноваційної активності і прискорення технологічної модернізації галузей економіки, стимулювання підвищення ресурсо- та енергоефективності; розвитку виробничої інфраструктури; забезпечення макроекономічної збалансованості тощо.

Уряди використовували всі наявні інструменти економічної і соціальної політики з метою підтримки громадян і недопущення руйнівних процесів у соціальній сфері та в економіці країни, забезпечуючи одночасно з цим рішення стратегічних завдань соціально-економічного розвитку. Загалом уряди здійснювали свою діяльність, враховуючи наступні пріоритети: виконання в повному обсязі соціальних зобов'язань держави перед населенням і розвиток людського потенціалу; збереження і розвиток промислового та технологічного потенціалу для майбутнього зростання; активізація внутрішнього попиту на національні товари як основи для відновлення економічного зростання; стимулювання інновацій та структурна перебудова економіки; зняття бар'єрів для підприємницької діяльності; формування потужної фінансової системи як надійної основи для розвитку національної економіки; забезпечення макроекономічної стабільності, збереження довіри іноземних інвесторів.

Безумовним пріоритетом є виконання соціальних зобов'язань держави перед населенням у повному обсязі. Держава підтримує ефективні підприємства, у яких виникли тимчасові труднощі у зв'язку з недостатнім попитом та обмеженістю доступності кредитів. У той же час, криза – це можливість звільнення економіки від неефективних виробництв. Для вирішення проблем, викликаних низьким рівнем менеджменту, стратегічними помилками в управлінні, недостатньою увагою власників до ефективності їх активів, застосовано механізм банкрутства. При цьому держава залишає за собою завдання захисту прав працівників і збереження стратегічно важливих виробничих активів підприємств у ході процедур банкрутства [4].

Одночасно завдання формування економічної основи для майбутнього зростання диктує необхідність підтримки створення нових підприємств на базі передових технологій та високої продуктивності праці. У цих цілях реалізовується діяльність по залученню інвестицій в

національну економіку, в тому числі прямих іноземних інвестицій. Крім загальносистемних заходів в час кризи реалізуються заходи, спрямовані на запобігання незворотних кризових явищ в окремих секторах економіки: ті, які мають значний мультиплікативний ефект на розвиток суміжних галузей (автомобілебудування, житлове будівництво); важливих з точки зору продовольчої безпеки та соціальної стабільності (сільське господарство, рибогосподарський і лісопромисловий комплекси, торгівля); ключових для забезпечення обороноздатності і національної безпеки (оборонно-промисловий комплекс); забезпечують основу для функціонування економіки в цілому (паливно-енергетичний комплекс, транспорт).

Ключовим інструментом підвищення ефективності та конкурентоспроможності економіки залишається конкурентна політика. Основними заходами для ліквідації кризових явищ є перегляд підходів до здійснення контролю за економічною концентрацією; зниження витрат входу на ринок товарів і послуг; спрощення доступу до інфраструктури природних монополій; підвищення ефективності захисту конкуренції від антиконкурентних дій органів влади. В умовах економічної кризи особливого значення набувають заходи з протидії росту цін на соціально значущі товари, перш за все на продовольство. З цією метою потрібно посилювати антимонопольний контроль у сфері торгівлі, зокрема, забезпечено контроль за встановленням обґрунтованих цін організаціями, що надають на платній основі послуги з сертифікації та видачі інших дозволів, необхідних для здійснення підприємницької діяльності; здійснення реформування системи необхідних експертиз на основі діяльності акредитованих комерційних організацій; скорочення і спрощення дозвільних процедур, здійснюваних органами влади та місцевого самоврядування [5].

Важливим напрямком по зниженню адміністративних бар'єрів є робота з розширення застосування електронних технологій, спрямованих на автоматизацію та спрощення взаємодії юридичних і фізичних осіб з регулюючими органами. З цією метою повинно бути прискорено введення системи електронного обміну документами між органами влади.

Розширення ресурсної бази та підвищення ліквідності фінансової системи – перший напрямок антикризових дій у фінансовій сфері. Спільно з центральними банками у більшості розвинених країн світу реалізовувалися заходи щодо рефінансування банківської системи з тим, щоб фінансові кошти доходили до конкретних підприємств. Передбачається можливість виділення коштів на підтримку банківської системи. При цьому надання державної підтримки ув'язано з кредитуванням реального сектору. Одночасно посилено контроль за реалізацією заходів з попередження банкрутства та ходом процедур банкрутства небанківських фінансових організацій з метою створення можливості для збереження активів і максимізації задоволення вимог

кредиторів, включаючи фізичних осіб. Підвищення доступності банківського кредитування для підприємств реального сектора – другий основний напрямок дій.

Підтримання такого балансу передбачає наступні пріоритети макроекономічної політики: проведення бюджетної політики, яка передбачає підвищення ефективності та цільової спрямованості бюджетних витрат, у тому числі за рахунок модернізації бюджетного сектора економіки і реструктуризації бюджетної мережі; послідовне зниження темпів зростання, в тому числі за рахунок проведення консервативної грошово-кредитної політики (при забезпеченні економіки достатньою кількістю ліквідності), стимулювання конкуренції та активізації антимонопольного контролю; сприяння розширенню банківського кредитування та здешевлення кредиту для підприємств і громадян.

Майже усі українські уряди брали на себе зобов'язання покращити чи все ще сформувані інвестиційний клімат України та підвищити рівень іноземних інвестицій. Однак, рішення урядів не завжди відзначалися особливими економічними успіхами. Звичайно, що певні рішення виправдовували себе з точки зору бажання фінансування дефіциту бюджету, намаганнями боротьби з широкими корупційними схемами. Але мали місце і порушення зобов'язань перед інвесторами, що лише послаблювали довіру, впевненість і лояльність інвесторів.

Український уряд у сучасних умовах може прискорити сталі економічне зростання шляхом політики забезпечення інвестицій в певні, зокрема високотехнологічні та інноваційні, сфери економіки, оскільки, потенціал економіки України, що сформований на основі залишків радянських виробничих потужностей незабаром буде повністю вичерпаний. У даному випадку, розуміються індустрії високих технологій, в тому числі будь-яка компанія, яка розробляє, виробляє послуги чи передові технології: аудіо- чи радіоелектроніка, аерокосмічна галузь, біо- і нанотехнології, розробки програмного забезпечення [6].

Україна має історичні переваги, які відповідають сучасним тенденціям глобальному розвитку ринку та сприяють залученню інвестицій:

- висока якість системи освіти та науково-дослідних інститутів, розвинена мережа шкіл та університетів;
- вигідне географічне розташування поруч з величезними ринками ЄС, Росії та Африки;
- потенціал України як альтернативного ринку чи торгівельної площадки для транснаціональних корпорацій;
- Україна багата на сировину для повномасштабного виробництва: сталь, сплави, хімічні речовини, електроенергія, вода тощо;
- щорічне зростання і диверсифікація експорту.

Однак, Україна не має стратегії залучення інвестицій, а саме: уряд досі не визначив пріоритетні сектори та галузі економіки з найбільшим потенціалом зростання, де потрібна державна підтримка; існуюча інвестиційна політика є неефективною внаслідок суперечностей критеріїв та цілей, непослідовне виконання.

Міжнародний досвід показав, що технопарки – ефективний засіб залучення інвестицій в певні сектори та регіони, збільшують зайнятість та стимулюють розвиток технологій та інфраструктури. Наприклад, іноземні інвестиції можуть бути залучені в електронну промисловість в Україні шляхом створення безмитної області для компаній, які виробляють в Україні та експортують 100% своєї продукції. До того ж індустриальні парки в даний час надають широкий спектр фінансових стимулів, таких, як податкові пільги та кредити, розвиток науково-дослідних установ.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Серед безлічі проблем та перешкод можна виділити ще найголовніші, що мають прямий негативний вплив на інвестиційну діяльність в усіх секторах української економіки та які є необхідними до усунення [7]: видалення нормативних та адміністративних бар'єрів, які ускладнюють доступ до ринків та розвитку чи експорту нових продуктів; спрощення доступу до необхідних ресурсів та інфраструктури для підвищення продуктивності та конкурентоспроможності; надання гарантій (створення певного інституту гарантій) для захисту прав власності, включаючи інтелектуальну, як вітчизняних, так і іноземних інвесторів; зниження рівня корупції в Україні.

Використані джерела інформації:

1. Матеріали сайту : The world bank. Ukraine. – Mode of access : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org.ua>
2. Парій Я. П. Вплив геоекономічних перетворень на формування інвестиційного клімату в Україні / Я. П. Парій // Ефективність державного управління : фах. Зб. наук. Пр. ЛРІДУ НАДУ. – Львів : [б. в.], 2010. – № 22. – С. 275–281.
3. Final communiqué: G20. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.g20.org/Documents/final-communique.pdf>
4. Варналій З.С. Державна регуляторна політика у сфері малого підприємництва / З.С. Варналій, І.С. Кузнецова ; Ін-т екон. Прогнозування НАН України. – К. – 2002. – 104 с.
5. Кілієвич О. І. Чинники конкурентоспроможності країни в умовах глобальних криз / О. І. Кілієвич // Галузь науки “Державне управління”: історія, теорія, впровадження : матеріали наук.-практ., Київ, 28 трав. 2010 р. : у 2 т. / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, С. В. Загороднюка. – К. : НАДУ, 2010. – Т. 1. – С. 403–404.
6. Проект Державної програми активізації розвитку економіки на 2013-2014 роки від 30.01.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.me.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=197032&cat_id=197031.
7. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава».

Рецензент: Малиш Н.А., д.держ.упр., доц.